KARTOSHKA KASALLIKLARI VA ZARARKUNANDALARIGA QARSHI BIOLOGIK VA KIMYOVIY KURASH USULLARI

Qahramonova Navro'za G'olibjon qizi
qahramonovanavruza9@gmail.com
DOI:https://doi.org/10.5281/zenodo.23396120

Annotatsiya: Mazkur tezisda kartoshka yetishtirishda hosildorlik hamda tugunaklar sifatiga jiddiy zarar yetkazuvchi asosiy zamburug'li, bakterial kasalliklar (fitoftoroz, fuzarioz va alternarioz) hamda xavfli zararkunandalarga (Kolorado qo'ng'izi, kartoshka kuoyasi, simqurtlar) qarshi biologik hamda kimyoviy kurash usullari amaliy-tahliliy tomondan qisqa va loqa shaklda yoritilgan. Ekinni muhofaza qilishda integratsiyalashgan himoya (IPM) tizimining samaradorligi ilmiy asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: kartoshka, Fitoftoroz, Kolorado qo'ng'izi, biologik kurash, Trichoderma, Bacillus subtilis, kimyoviy preparatlar, IPM, tezis.

1. MAVZUNING DOLZARBLIGI VA MUAMMONING QO'YILISHI

Kartoshka (Solanum tuberosum L.) respublikamiz oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda strategik o'rin tutadi. Biroq, patogen zamburug'lar, bakteriyalar va zararkunandalarning ommaviy ko'payishi hosildorlikni 30% dan 60% gacha kamaytirib, tugunaklar sifatining yomonlashishiga olib keladi. Shu sababli, biologik va kimyoviy usullarni birgalikda qo'llash — ekin muhofazasida dolzarb ahamiyatga ega.

2. ASOSIY KASALLIKLAR VA ULARGA QARSHI DAF QILISH USULLARI

2.1. Fitoftoroz (Phytophthora infestans)

Fitoftora barg, poya va tugunaklarni zararlaydigan eng ashaddiy zamburug'li kasallikdir. Namlik yuqori va harorat +18...+22 °C bo'lganda shiddat bilan tarqaladi.

• Biologik usul: Profilaktika va dastlabki bosqichda Trichoderma harzianum yoki Bacillus subtilis (Fitosporin-M, TriXoderm) asosidagi biopreparatlar bilan ishlov beriladi.

• Kimyoviy usul: Kasallik avj olganda tizimli va kontakt ta'sirli fungitsidlar — Ridomil Gold (2.5 kg/ga), Infinito (1.2-1.6 l/ga) yoki Consento preparatlari 10-14 kun oralig'ida purkaladi.

2.2. Alternarioz va Fuzarioz (Quruq chirishlar)

Alternarioz barglarda dog'lanish hosil qilsa, fuzarioz saqlash davrida tugunaklarning chirishiga olib keladi. Ekish oldidan urug'likni Maxim, Celest Top yoki Kvadris preparatlari bilan ishlov berish va saqlash omborlarini dezinfeksiya qilish yuqori samara beradi.

3. ASOSIY ZARARKUNANDALAR VA ULARGA QARSHI MIKROBIOLOGIK VA KIMYOVIY CHORALAR

3.1. Kolorado qo'ng'izi (Leptinotarsa decemlineata)

Qo'ng'iz va uning lichinkalari barg apparatini yeb, fotosintez jarayonini izdan chiqaradi.

• Biologik kurash: Boverin (Beauveria bassiana) va Bitoksibatsillin bio-insektitsidlarini qo'llash lichinkalar sonini 75-80% ga kamaytiradi.

• Kimyoviy kurash: Lichinkalar ommaviy paydo bo'lganda Koragen (125-150 ml/ga), Ampligo (0.2-0.3 l/ga) yoki Konfidor bilan purkash o'tkaziladi.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

3.2. Kartoshka kuoyasi va Simqurtlar

Kuoyaga qarshi vegetatsiyada Emamektin benzoat (Prokleym) va omborda feromon tutqichlar ishlatiladi. Simqurtlarga qarshi esa kuzgi shudgor, almashlab ekish hamda ekish paytida egatlarga Regent yoki Force donador preparatlarini kiritish tavsiya etiladi.

4. INTEGRATSIYALASHGAN HIMOYALASH (IPM) SAMARADORLIGI

1. Urug'lik tugunaklarni ekishdan oldin majburiy etravizatsiya qilish va fungitsidlar bilan dorilash.
2. Biologik preparatlarni profilaktik ravishda qo'llash orqali tuproq va atrof-muhit ekologiyasini asrash.
3. Kimyoviy vositalarni navbatlab (rotatsiya kiritgan holda) ishlatish orqali zararkunandalarda ko'nikma (rezistentlik) hosil bo'lishining oldini olish.

5. XULOSA

Kartoshka kasalliklari va zararkunandalariga qarshi kurashda biologik agentlar hamda o'z vaqtida, belgilangan me'yorlarda qo'llanilgan kimyoviy preparatlar uyg'unligi hosildorlikni 25-35% ga oshirish va ekologik toza mahsulot yetishtirishni ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Qishloq xo'jaligi vazirligi. O'simliklarni himoya qilish bo'yicha qo'llanma. Toshkent, 2023.
2. Zuev V.I., Asatov Sh.I. Sabzavot va kartoshka ekinlarining kasallik hamda zararkunandalari. Toshkent, 2021.
3. CIP (International Potato Center). Integrated Pest Management for Potato. Lima, Peru, 2022.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.